

Hagelslag in 1891

H. Polderman

Stinzenlaan-Noord 108, 3621 RK Breukelen

Wie tracht iets na te zoeken in de oude archieven van de gemeente moet veel lezen en vindt zelden wat hij zoekt. Maar daarbij kom je wel eens andere zaken tegen, die het opschrijven waard zijn.

In de zogenaamde Agenda's (ingebonden brievenboeken) komt meestal een alfabetisch register met trefwoorden voor. Raadpleging daarvan kan je soms op weg helpen. Daarmee bezig zijnde in het boek dat betrekking heeft op het jaar 1891 werd mijn oog getrokken door het woord "Hagelslag", niet éénmaal, maar verscheidene keren genoemd. U begrijpt, dat mijn eerste gedachte was dat het een populair broodbeleg betrof. Daarbij vroeg ik mij enigszins verwonderd af of dit artikel dan al zo lang bestaat, en wat de overheid daarmee dan wel te maken zou hebben gehad.

Toen ik de correspondentie opsloeg, waarop deze verwijzing betrekking had, bleek al snel, dat het hier niet ging om een zoet broodbeleg, maar om de puur natuurlijke en oorspronkelijke vorm van hagelslag: bevroren regendruppels, die meestal in winter en voorjaar enige malen ons deel zijn. Slecht weer, vooral gevreesd door hen, die in land- en tuinbouw en fruitteelt hun brood trachten te verdienen. Eén hagelbui kan aanmerkelijke schade aanrichten aan de gewassen, de bloesem of de kassen.

Men sprak vroeger bij zware hagelbuien van "hagelslag" (vergelijkbaar met de nog gangbare woorden "neerslag" en "slagregen").

In 1891 is op 25 juni en 1 juli zowel in Limburg als in Noord-Brabant sprake geweest van "zware hagelslag". Grote schade was het gevolg.

Tegenwoordig wordt al snel geroepen om een rampenregeling van regeringswege, met toekenning van schadevergoedingen of subsidies. Die mogelijkheden waren er toen nog niet. De belanghebbenden moesten hun eigen risico dragen. In het uiterste geval mocht een collecte worden gehouden in de desbetreffende provincie of in het gehele land, maar daarvoor was toestemming nodig bij Koninklijk Besluit. Zo was ook hier het geval.

Men kende nog niet de media radio of televisie, maar deed op een andere manier een beroep op de nationale solidariteit of op liefdadigheid, met christelijke barmhartigheid als drijfveer. In brieven van de Minister welke via Gedeputeerde Staten bij de burgemeester terechtkwamen, werd het houden van een collecte dringend in overweging gegeven, waarbij gevraagd werd te bevorderen, dat een aanbeveling vanaf de kansels in de verschillende kerken zou plaatsvinden.

De toenmalige burgemeester liet afschriften van deze brieven, met een kort begeleidend briefje, sturen aan de plaatselijke predikanten en RK-geestelijken.

Voor zowel Limburg als Noord-Brabant werd zo'n collecte gehouden. Vooral de oproep van de Hagelsnood-Commissie (welke door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant was ingesteld) was emotioneel geladen en

Tilburg, October 1891.

N° 20
 M.

Bij Kon. Besluit van den 12^{en} October ll. (No. 41) heeft het aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes behaagt onze Commissie te machtigen gedurende de maanden October en November eene Collecte in het geheele Rijk te houden ten behoeve van de door den hagelslag van den 25^{en} Juni en 1 Juli 1891 zeer geteisterde landbouwers in de Provincie Noord-Brabant.— Wij hebben de aanvraag tot die machtiging schoorvoetend en laat gedaan omdat wij hoopten door de weldadigheid van Neêrlandsch Ingezetenen en door de Collecten in de Provincie Noord-Brabant voldoende in staat te zullen gesteld worden onze diep beproefde provinciegenooten eenigsinds te steunen.— Onze verwachtingen zijn echter zeer teleurgesteld!

Bij eene schade van ruim f 325.000 ontvingen wij tot heden *nog geen* f 30.000, zoodat wij geen 10% schadevergoeding kunnen uitreiken.— Wij hebben die schadevergoeding zooveel mogelijk beperkt en alleen uitgestrekt tot de bepaald on- en minvermogenden, terwijl alleen schade aan veldvruchten in aanmerking komt.— Wij weten, dat de collecten voor allerlei weldadige doeleinden elkander snel opvolgen en dat er zeer veel geëischt wordt van de algemeene liefdadigheid.— Toch wagen wij het met de bede tot u te komen: help ons in den grooten nood van de hard getroffen landlieden.— De zaaitijd is angebroken en zij missen zaairogge, de winter nadert en de eerste levensbehoefden: brood en aardappelen ontbreken, het vee is verkocht moeten worden bij gebrek aan veevoeder.— Zonder krachtige hulp is de nijpendste armoede in het vooruitzicht.— Mogen wij op uwe medewerking rekenen door het doen houden eener inzameling in uwe gemeente.— Onder aftrek van onvermijdelijke kosten bij het houden der collecte en van die der verzending der gelden verzoeken wij u het bedrag te willen zenden aan den Heer L. VAN DE WESTELAKEN, Penningmeester der Commissie en Burgemeester van ST. MICHIELS-GESTEL.

NAMENS DE HAGELNOOD-COMMISSIE IN NOORD-BRABANT,

MR. W. H. E. BARON VAN DER BORCH,
 Burgemeester van Ginneken en Bavel, 2de VOORZITTER.
 A. L. FESTEN,
 Burgemeester van Heeswijk, SECRETARIS.
 L. VAN DE WESTELAKEN,
 Burgemeester van St. Michiels-Gestel, PENNINGM.

Afb. 1. Tekst van de brief van de Hagelsnood-Commissie in Noord-Brabant van oktober 1891.

dringend. De tekst daarvan wil ik u niet onthouden: zie Afbeelding 1.

Natuurlijk was ik benieuwd naar het resultaat. Vooral uit de niet-getroffen gebieden, waaronder Utrecht, mocht een belangrijke steun worden verwacht. Wel, in het archief bevindt zich een klein briefje als dankbetuiging voor de uit Breukelen ontvangen gelden:

Breukelen-Nijenrode	f. 19,28
Breukelen-St. Pieters	f. 13,42
Tienhoven	f. 2,89
Totaal	f. 35,59

Ik kon een gevoel van teleurstelling niet onderdrukken. Je moet natuurlijk wel rekenen met de toenmalige levensstandaard. Lonen en prijzen hadden nog niet de fabelachtige hoogten van deze tijd bereikt. Maar toch . . .

Bron

Agenda 1891. Archief Gemeente Breukelen-Nijenrode, inv. nr. 8/76 (Gemeentehuis te Breukelen).